

Eind 2011 was er een vrij plotse opleving van de belangstelling voor het werk van een van de grootste Nederlandse dichters, J.H. Leopold (1865-1925). Met name twee fraaie uitgaven zijn hiervoor verantwoordelijk. Kiki Coumans bespreekt ze.

Kiki Coumans

Het is druk rond Leopold. Naast een speciaal nummer van *Tirade*, en daaraan gekoppeld de website dekamervanleopold.nl (waarop schrijvers zich hebben laten inspireren door een foto van Leopolds werkkamer), verschenen er twee mooie uitgaafjes: een nieuwe bloemlezing van zijn werk; *U missen en u niet ontgaan*, en het biografische voorproefje *De kamer van Leopold*.

BLOEMLEZING

Dichter Erik Lindner maakte een selectie uit het werk van Leopold en verzorgde deze van een voorwoord waarin hij het werk mooi en treffend karakteriseert. Lindner vestigt de aandacht op de 'delicate en onverwachte' Leopoldiaanse wijze van afbreken van versre-

'Het was, alsof er van hem een fluidum uitging'

gels. Lindner houdt niet van rijm, omdat dit het lezen te zeer stuurt ('Zo gaat de dichter van a naar a komen. En daarna van b naar b'), maar in dit oeuvre is het rijm van een andere orde: 'het is waar rijm onverwacht valt en het ritme van het gedicht breekt, dat Leopold ontroert'.

De keuze bevat vanzelfsprekend veel van de welbekende gedichten als 'Staren door het raam', 'Morgen' en 'Om mijn oud woonhuis peppels staan'. In de tweede helft van het boekje is een persoonlijkere hand in de keuze te zien. Een paar bijzondere, ietwat atypische gedichten uit de nalatenschap vallen op, die een minder bekende kant van Leopold vormen. Het zijn een soort detailstudies die een wat grimmiger symbolisme tonen:

GROEN

als uitgeholde schil van een meloen,
korst, waar de bete van de tanden
in uitgedrukt stond, offerande
ter geurige gootsteen, morsig rondgezworven
de wegen langs, beschimmeld en bedorven
en thans terecht geraakt en thuis
ginds in den vuilhoek van het hemelhuis.

DE KAMER VAN LEOPOLD

Dick van Halsema heeft als geen ander inzicht in de veelkantigheid en ongrijpbaarheid van Leopold. Hij bereidt de eerste grote biografie over de dichter voor. Van Halsema kreeg een doos met paperassen over Leopold in handen. Hier tussen zat een foto die hij als uitgangspunt heeft genomen voor *De kamer van Leopold*, een 'amuse-gueule' voor de biografie, die in 2015 zal verschijnen.

Als de fotograaf uit de film *Blow Up* probeert hij door een nauwgezette bestudering van de

foto van de werkkamer van Leopold – hoogst waarschijnlijk door de dichter zelf genomen – conclusies omtrent het gefotografeerde te trekken. Maar hij gaat in dit mooi geschreven boekje vooral dieper in op wat zich in die kamer afspeelde. Hij schetst een psychologisch portret van de dichter aan de hand van de getuigenissen van vrienden en oud-leerlingen van het Erasmiaans gymnasium in Rotterdam die bij de 'kluizenaar van de Oldebarneveldtstraat' over de vloer kwamen en met hem over literatuur en filosofie discussieerden en piano speelden.

Van Halsema laat zien hoezeer de vertrouweningen overeenstemmen in de beschrijving van de bijzondere aard van die bijeenkomsten. Zo schreef een oud-leerling: 'Het was, alsof er van hem een fluidum uitging, dat, min of meer buiten het grammaticale om, de zin van een tekst tevoorschijn wist te toveren.' Een ander 'voelde intuïtief, dat hij in fijnheid en eruditie, maar vooral in zijn hypergevoeligheid, verre boven anderen uitstak.' En een derde noemt 'de ongewone rust die in dit vertrek de dingen met een waas omving'.

Maar het was niet alleen maar ernst, Leopold beschikte ook over een verfrissende, aanstekelijke humor: 'Hij was zulk een kostelijk causeur [...] zonder in het leuterige te vervallen. Omgekeerd verstond hij het, het quasi-gewichtige of verhevene in een handomdraai potsierlijk te maken.' Een oud-leerling beschrijft dat hij wel eens door Leopold de klas uit gestuurd werd om tot bedaren te komen van de slappe lach.

PARANOIA

Minder aangenaam is wat Van Halsema noemt de 'teloorgang van Leopold als deelnemer van het sociale verkeer'. Hij schetst een schrijnend beeld van de schrijver die vertrouweningen steeds meer afstootte, degenen die hem het meest na stonden het eerst. Leopolds sensitiviteit kanteelde in overgevoeligheid

J.H. Leopold

**U MISSEN EN U NIET
ONTGAAN**

Gekozen en ingeleid door
Erik Lindner

Van Oorschot, 2011
79 pagina's, € 12,50

en achterdocht, zelfs paranoia, die zich met name richtte op de literaire wereld.

Van Halsema geeft ook zijn eigen visie op het mechanisme van die paranoia bij Leopold. Hij beschouwt het als een voortvloeiende kern van juist die 'extreem sensitieve individuele kern' die hem zo bijzonder maakte: 'Een bewustzijn dat bewust onbeschermd, want onaangepast probeerde te blijven met een ongewapende en dus kwetsbare authenticiteit die de wereld probeerde te blijven aftasten op zoek naar iets wezenlijks en elementairs.'

Het mooie van *De kamer van Leopold* is dat de persoon Leopold daadwerkelijk een stukje dichterbij komt. Van Halsema put uit bestaande getuigenissen en voegt ze samen op een manier dat er een portret vanuit verschillende

blikken ontstaat, een indruk van de avondjes in die kamer. Zo krijg je af en toe daadwerkelijk het gevoel alsof je zelf ook even in die kamer aanwezig bent, bij de piano spelende of converserende dichter.

Een mooie bijkomstigheid die voor de schrijvers van beide boekjes geldt, is dat Leopolds 'fluïdum' zich tot hun schrijfstijl lijkt uit te strekken. Zowel Dick van Halsema als Erik Lindner schrijven soms zinnen in een haast Leopoldiaanse stijl, met verfijnde formuleringen. Zo luidt Lindners conclusie: 'Het werk is van zulke nauwgevoelige waarneming en bewoording, dat het onverminderd overeind blijft op al zijn wankele gronden.'

Dick van Halsema, *De kamer van Leopold*. Historische Uitgeverij, 60 blz, € 15,-